

Notat 7:2016

Roar Eilertsen

Barnevern som profittarena

Forord

Barnevern som profittarena er utarbeidet i De Facto – Kunnskapssenter for fagorganiserte på oppdrag fra For velferdsstaten. Takk til alle som har bidratt med innspill og underlag til det materialet som presenteres i notatet.

Oslo, desember 2016

Roar Eilertsen

Sammendrag

- Ansvar for barnevernet er delt mellom stat og kommuner. Mesteparten skjer i kommunene, som i 2015 brukte totalt 11,8 milliarder kroner på området. Av dette brukte kommunene kun 450 millioner kroner til kjøp fra private (ideelle og kommersielle). I dette notatet skal vi derfor konsentrere oppmerksomheten mot det statlige barnevernet, som er pådriveren for en omfattende kommersialisering av sektoren. Det statlige barnevernet brukte i 2015 brutto 6,3 milliarder kroner¹, hvorav 2,3 milliarder kroner var kjøp fra private (kommersielle og ideelle)².
- Det statlige barnevernet har økt sine innkjøp fra private leverandører med 40-50 prosent i løpet av de siste fire-fem årene. Ifølge årsrapportene fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utgjorde kjøp av private barnevernstjenester 1 629 millioner kroner i 2011 og 2 327 millioner kroner i 2015³. Anslagsvis 70 prosent av de statlige kjøpene i 2015 skjedde fra kommersielle selskaper⁴. Det var en kraftig økning fra året før (se figur 1, s. 5). Om lag to tredjedeler ble brukt til å kjøpe plasser i private institusjoner og en tredjedel til fosterhjem knyttet til private tiltak⁵. Utgiftene til statlige institusjoner og tjenester har i perioden 2011-15 blitt redusert med omlag 10 prosent. Det pågår med andre ord en systematisk privatisering av sektoren.
- Rundt tre firedeler av kommersielle barnevernstjenester leveres av fem store konsern (se nedenfor), som har gjort barnevern til en særdeles lukrativ næring. I alle de fem (tre svenske og to norske) har eierne hatt en avkastning på investert kapital på 22-23 prosent de siste årene⁶. Ifølge Statistisk sentralbyrås oversikter⁷ finnes det ingen andre næringer som er så lønnsomme.

¹ Årsrapport 2015 fra Bufdir, tabell 15 s. 131. Av tabellen fremgår det at kommunene betalte egenandeler for bruk av statlige fosterhjem og institusjonsplasser for ca 1,3 milliarder kroner. Den statlige nettoutgiften var dermed ca 5 milliarder kroner.

² Årsrapport 2015 fra Bufdir, tabell 15, s. 131

³ Årsrapportene fra Bufdir, 2011-15

⁴ Anslaget bygger på det er samme fordeling for fosterhjem mellom ideelle og kommersielle tiltak som det er mellom bruk av ideelle og kommersielle institusjonsplasser, ref. figur 1, neste side.

⁵ Årsrapport 2015 fra Bufdir, tabell 11, s. 127

⁶ Tall fra regnskapstall.no, gjennomsnitt for årene 2011-2015 for konsernenes datterselskaper, se tabell 1

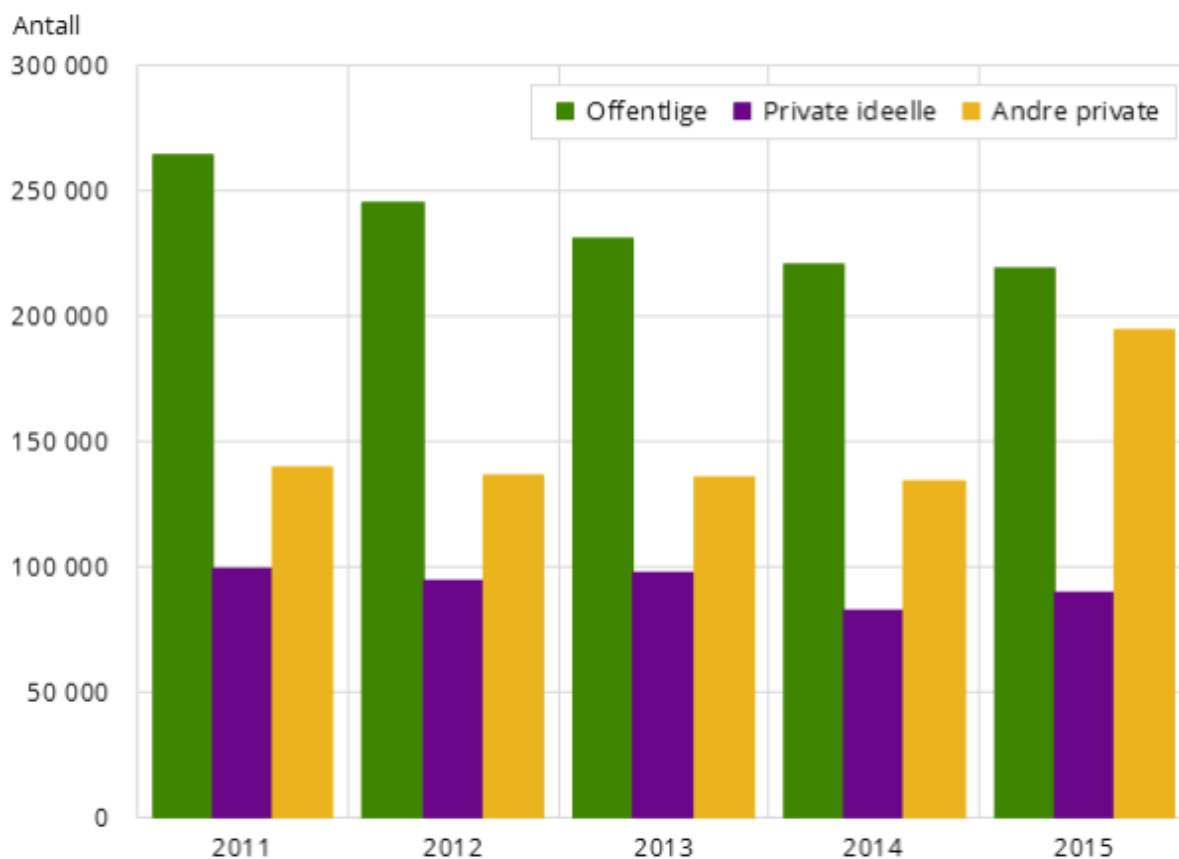
⁷ SSB, Tabell 07371, Totalrentabilitet alle aksjeselskaper, alle næringer

- De regnskapsførte årsresultatene i de fem konserneenes mange norske datterselskaper summerer seg (etter skatt) til mer enn 600 millioner kroner over årene 2011-2015. I 2015 summerte årsresultatene seg til 128 millioner kroner (se tabell 1, s 8). Handel og overføringer mellom selskap i samme konsern gjør at de reelle overskuddene sannsynligvis er større. Barnevern utgjør bare en liten del av den totale virksomheten i disse omsorgskonsernene, som også driver stort innenfor hjemmetjenester, flyktningmottak, bo- og omsorgstjenester, sykehjem, rehabilitering, mm.
- De kommersielle selskaperes profitt stammer i stor grad fra lavere lønns- og pensjonskostnader enn i offentlige institusjoner. Et unntak fra Arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser åpner for langturnuser uten at det inngås avtale med tillitsvalgte, hvor folk lever og arbeider på institusjonene opp til 96 timer i strekk. På årsbasis er arbeidstida i den turnusen som benyttes i kommersielle institusjoner minst 33 prosent lengre enn den som benyttes i statlige institusjoner. Merarbeidet blir ikke lønnet som i statlige institusjoner, og tillitsvalgte mener dette representerer om lag 100 000 kroner pr år i mindre lønn (se s. 11).
- Statlige Bufdir hevder at det ikke kan påvises forskjeller i kvalitet på barnevernstjenester fra offentlige, ideelle eller kommersielle leverandører. Påstanden underbygges ikke med forskning eller studier. Kommersielle selskaper bruker flere ufaglærte i sine institusjoner enn i offentlige og ideelle.

Sterk vekst i kjøp fra kommersielle

Utviklingen i kjøp av barnevernstjenester vises tydelig i en figur fra Statistisk sentralbyrå, som viser antall oppholdsdager i private, kommersielle barnevernsinstitusjoner. Her fremgår den sterke økningen fra 2014 til 2015 svært tydelig.

Figur 1. Oppholdsdager i barnevernsinstitusjoner, etter eierskap

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I forbindelse med publiseringen av 2015-statistikken for barnevernsområdet (publisert 21. oktober 2016), skriver Statistisk sentralbyrå videre under avsnittet om barnevernsinstitusjoner:

«Størst økning i årsverk blant andre private foretak

Fra 2014 til 2015 steg antallet årsverk nær 7 prosent, det meste av denne oppgangen var i institusjoner eid av andre private foretak. For mens det i institusjoner som eies av ideelle organisasjoner og det offentlige, var en økning på bare rundt 1 prosent, økte avtalte årsverk i de andre private med 21 prosent.»

Av Bufdirs Årsrapport 2015 (tab. 11, s. 125) fremgår det at kjøp av «fosterhjems plasser tilknyttet private tiltak» økte med nesten 40 prosent fra 2013 til 2015.

Barnevern i Norge

Formålet med barnevernet er i henhold til barnevernloven å:

- sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Med loven følger det myndighetsansvar, forvaltningsoppgaver og andre nødvendige oppgaver som har til hensikt å hjelpe barn og unge som har havnet i en situasjon som kan skade deres helse og utvikling. I tillegg har barnevernet i oppgave å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, dvs forebygge slik at barn og unge unngår å havne i uønskede situasjoner.

Mellom 53-54 000 barn var i 2015 innom barnevernet, drøye 43 000 med såkalte hjelpetiltak (i hjemmene) og ca 10 000 med omsorgstiltak (utenfor hjemmene). I det kommunale barnevernet var det i 2015 litt mindre enn 5 300 årsverk, hvorav nesten alle med høyskoleutdanning (se vedlegg 1).

Utgiftene i det kommunale barnevernet har økt med drøyt fire prosent pr år de siste tre-fire årene, mens utgiftene til statlig barnevern (summen av egen drift og kjøp fra private) har holdt seg på omtrent samme nominelle nivå (som betyr en reell nedgang). Mens statens kjøp av private barnevernstjenester øker kraftig, var kommunenes kjøp begrenset til 450 millioner kroner i 2015.

Den systematiske privatiseringen som nå skjer beskrives godt i en rapport fra konsultantselskapet Varde Hartmark laget for Bufdir i 2014⁸. Der heter det (s. 10):

«Regjeringen Solberg skiller seg markant fra den rødgrønne forgjengeren i sin erklærte, overordnede ambisjon om på bred basis å benytte seg av private utførertjenester både som supplement og erstatning for offentlige tjenester. I regjeringsplattformen (Sundvollen-erklæringen) er det nedfelt at regjeringen vil «åpne for at flere

⁸ Varde Hartmark desember 2014: Markedsanalyse av barnevernstjenester

barnevernsaktører kan rekruttere fosterforeldre og styrke støtteapparatet rundt fosterfamiliene» og at «regjeringen vil sikre full åpenhet om innhold, kvalitet og pris i barnevernstilbudet og innføre godkjennings- og kontrollordninger med kvalitetskriterier for institusjonene.»

Om bakgrunnen for oppdraget med rapporten skriver Varde Hartmark (s. 10):

«Det politiske ønsket om større markedsadgang for kommersielle aktører kombinert med EUs nye anskaffelsesdirektiv, er foranledningen til at Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet har bedt Bufdir om å vurdere konsekvensene av å likestille ideelle organisasjoner og andre private aktører i fremtidige anskaffelser der Bufetat ikke har kapasitet eller relevant tilbud.»

Fem store konsern

Etter en serie oppkjøp over de siste fire-fem årene er nesten hele den kommersielle barneverns-sektoren nå konsentrert i fem konsern:

- Aleris Ungplan og Boi AS,
- Humana AB,
- Team Olivia AB,
- Unicare Bab AS, og
- Aberia Ung AS.

De tre største konsernene (Aleris, Humana og Team Olivia) har svenske eierselskap, som igjen er eid av ulike oppkjøpsfond. Aleris er eid av Wallenberg-fondet Investor AB, Humana av Argan Capital (fond registrert i London og skatteparadiset Luxembourg), og Team Olivia er eid av det svenske, Guernsey-registrerte fondet Procuritas.

Unicare Holding AS er norskeid, hvor hhv oppkjøpsfondet Icon Capital (som delvis eies av Varner-brødrene) eier 50%, Tom E Tidemann-Andersen (30%), og Una Aas (20%).

Aberia Healthcare AS er et av selskapene til de Andenes-baserte Adolfsen-brødrene, som har slått seg stort opp innenfor omsorgssektoren, de siste årene også på mottak for flyktninger og asylsøkere. Barnevernsdelen ligger i selskapet Aberia Ung AS.

Mer lønnsomt enn olje

Avkastningen på kapitalen disse konsernene har investert i de norske barnevernsselskapene er skyhøy. Den såkalte totalrentabiliteten⁹ for alle fem har i gjennomsnitt for de siste fem årene ligget mellom 22-23 prosent. Totalrentabilitet er det mest sentrale lønnsomhetsmålet i næringslivet. Det forteller hvor mange prosent avkastning et selskap får på den kapitalen som er investert i selskapet, og gjør det mulig å sammenligne lønnsomheten i ulike bedrifter og bransjer. Til sammenligning lå totalrentabiliteten i olje- og gassnæringen på ca 20 prosent i årene før det store fallet i oljeprisen (2014).

Innenfor bransjen «helse og omsorg» som helhet ligger totalrentabiliteten de seneste årene på 10-12 prosent. Gjennomsnittet for hele norsk næringsliv har de siste fem årene ligget på 7-8 prosent.

Ifølge Statistisk sentralbyrås regnskapsstatistikker finnes det ingen enkeltnæring som har vært mer lønnsom enn det som oppnås innen kommersielt barnevern i denne perioden. Samlet summerer de offisielle årsresultatene (etter skatt) seg til ca 600 mill kroner i perioden 2011-2015 for de fem konsernene. I 2015 summerte årsresultatene seg til 125 millioner kroner (se tabell 1).

Felles for alle fem er at de inngår i store helse- og omsorgskonsern, som har virksomheter innenfor en lang rekke tjenester finansiert av skatte kroner (sykehus, klinikker, sykehjem, botilbud for psykisk utviklingshemmede, personlig assistanse, mv.). Samlet omsetning for de fem var i 2015 på 5-6 milliarder kroner.

⁹ Totalrentabilitet er resultat før skatt i prosent av selskapets kapital

For barnevernsområdet så tallene slik ut:

Tabell 1: Private tjenesteleverandørkonsern i barnevernet 2015

Konsern (K)	Datterselskap (DS)	Omsetn. DS Mill. kr.	Årsresultat TR- 2015 ¹⁰		
			Omsetn K Mill. kr.	Mill.kr.	Prosent
Aleris Ungplan og BOI AS (66% av tot.¹¹)					
Humana		469,6	1 011,6	57,8	18,3 %
	Tiltak for ungd. Agder	172,9		19,7	19,2 %
	Løft AS	68,8			
	Tiltaksgruppen AS	62,9			
	Humana Care Ass.	45,2			
	Våre hjem AS	25,2			
	KOA Ungdomstiltak AS	76,3			
	Birkelunden bv-senter	18,3			
Team Olivia			309,9	37,2	21,9 %
	Solhaugen Miljøhjem	120,4			
	Vesterled	59,7			
	Connexa barnevern AS	49,4			
	Boenheten	36,0			
	Hugin bv-tiltak	28,0			
	Kletten Fjellgård	16,4			
Unicare Ung AS			144,9	3,7	33,2 %
	Unicare BAB AS	90,5			
	Unicare små enheter AS	54,4			
Aberia Ung AS			125,3	9,3	19,6 %
Sum			2 061,3	127,7	22,4 %

Konsernernes omsetning innfor barnevernsområdet stammer både fra kontrakter med det statlige Bufetat, med kommuner, og i noen grad med helseforetakene.

Frie markeder betyr konsentrasjon

Som vi har sett, er ikke privat barnevern først og fremst ideelle stiftelser eller små, lokale selskaper – i alle fall ikke nå lenger. Alle de fem konsernene har vokst seg store gjennom oppkjøp, og de kontrollerer nå rundt tre firedeler av

¹⁰ TR = totalrentabilitet, dvs avkastning på selskapets kapital

¹¹ Aleris Ungplan og Boi AS opplyser i epost til oss at om lag 2/3 av selskapets totale omsetning (1534,7 mill kr i 2015) stammer fra barnevernsområdet. Her er det også tatt med to tredjedeler av årsresultatet.

markedet for offentlige kjøp av barnevernstjenester¹². Dette er et kjent trekk ved såkalte frie markeder som er i vekst. Store kapitalgrupper kaster sine øyne på nye profittmuligheter og begynner å kjøpe opp småselskapene i sektoren.

Det Wallenberg-eide Aleris kjøpte i 2009 opp Bolig og Omsorgsinstituttet (Boi) AS og i 2011 Interaktivt barnevern AS.

Svenskbaserte Humana AB (eid av oppkjøpsfondet Argan Capital) har i løpet av få år kjøpt opp selskapene Tiltak for ungdom – Agder AS, Løft AS, Tiltaksgruppen AS, Våre hjem AS, Kvæfjord opplevelse og avlastning AS (med blant annet KOA ungdomstiltak AS), og Birkelunden barnevernsenter AS. Konsernet har også etablert et eget bemanningsselskap, Humana Care Assistanse AS, som leverer bemanning til de andre selskapene i konsernet.

Team Olivia AB (eid av oppkjøpsfondet Procuritas) har kjøpt opp Solhaugen miljøhjem AS, Vesterled AS, Boenheten AS, Hugin barnevernstiltak AS, og Kletten Fjellgård AS. Så sent som i november 2016 kjøpte Team Olivia også Connexa barnevern AS, så oppkjøpene fortsetter.

Unicare Holding AS har kjøpt BAB Omsorg AS og Små enheter AS.

Mange av gründerne bak hvert av disse selskapene har kassert inn store fortjenester på salg av virksomhetene. Jan Morten Sjørgård fra Harstad eide 90 prosent av KOA AS, som i mai 2016 ble solgt til Humana AB. KOA var et omsorgskonsern med tjenester innenfor flere områder, men hvor barnevernsdelen utgjorde mer enn halvparten. Salgssummen var 190 mill kroner, pluss andeler av driftsoverskuddet for 2016, og man kan anta at Sjørgård sitter igjen med pluss / minus 200 mill kroner etter salget.

Oversikten i tabell 1 viser hvordan de store konsernene i løpet av de siste fire fem årene har kjøpt opp 14-15 mindre norske selskaper. Det betyr at det har drysset et anselig antall millioner på norske, private barnevernsgründere i løpet av disse årene. Det neste trinnet i denne struktureringsprosessen vil trolig være en ytterligere konsentrasjon gjennom at de store begynner å kjøpe hverandre. For de internasjonale oppkjøpsfondene er også barnevern først og fremst en investering som skal gi høyest mulig avkastning. Den dagen det kommer et bud som er høyt nok, selger de seg ut. Oppkjøpsfondene har normalt en tidshorisonnt på fem til sju år på sine investeringer.

¹² Anslaget bygger på at konsernenes omsetning på 2 061 mill kr i 2015, utgjør 74,2% av summen av statlige (2 327 mill kr) og kommunale kjøp (450 mill kr).

Lavere lønnskostnader

En viktig kilde til profitten i konsernene er lavere lønns- og pensjonskostnader. Tabell 2 fra Statistisk sentralbyrå gir følgende bilde av kostnadene i barnevernsinstitusjoner i offentlig, ideelt og kommersielt eie.

Tabell 2:

Barnevernsinstitusjoner. Ressursinnsats etter eierskap, statistikkvariabel og tid

	2013	2014	2015
Offentlige			
Driftsutgifter, barnevernsinstitusjoner (mill. kr)	2 088,2	2 092,8	2 277,7
Lønnskostnader i prosent av driftsutgifter (Prosent)	80,6	84,7	71,6
Kjøp av varer og tjenester i prosent av driftsutgifter	19,4	15,3	28,4
Driftsutgifter per oppholdsdag	9 021	9 483	10 379
Privat, ideelle			
Driftsutgifter, barnevernsinstitusjoner (mill. kr)	642,7	628,8	678,8
Lønnskostnader i prosent av driftsutgifter (Prosent)	76,4	75,4	74,6
Kjøp av varer og tjenester i prosent av driftsutgifter	23,6	24,6	25,4
Driftsutgifter per oppholdsdag	6 552	7 589	7 520
Andre private			
Driftsutgifter, barnevernsinstitusjoner (mill. kr)	1 122,7	1 127,8	1 440,1
Lønnskostnader i prosent av driftsutgifter (Prosent)	63,6	62,0	63,3
Kjøp av varer og tjenester i prosent av driftsutgifter	36,4	38,0	36,7
Driftsutgifter per oppholdsdag	8 255	8 393	7 387

Vi ser at lønnskostnadene som andel av totale driftsutgifter utgjør 62-63 prosent i kommersielle institusjoner, rundt 75 prosent i ideelle og over 80 prosent i offentlige institusjoner i 2013 og 2014. Det kraftige fallet i lønnsandel fra 2014 til 2015 i offentlige barnevernsinstitusjoner (fra 85 til 72 prosent) har vi ikke fått noen forklaring på. Det kan både skyldes at man har kuttet i bemanningen, at fravær ikke erstattes, eller at man i større grad har leid inn bemanning fra vikarbyråer. Mer innleie slår ut i en klar økning for posten «Kjøp av varer og tjenester». Siden innleie er dyrt, bidrar det til å dra opp driftsutgiftene pr oppholdsdag, som gjorde et hopp fra 2014 til 2015 (fra 15,3 til 28,4 %).

Vi ser også at «Kjøp av varer og tjenester» er klart høyere i kommersielle enn i ideelle institusjoner. Det kan både skyldes at man handler med andre selskap i samme konsern (og slik flytter overskudd ut av barnevernsselskapet), og at man i noen grad baserer seg på innleie fra bemanningsselskaper og av medarbeidere som er registrert som selvstendig næringsdrivende.

I et oppslag i Klassekampen i november 2014 uttalte administrerende direktør Erik Sandøy i Aleris Ungplan og Boi AS: «Me har 350 konsulentar og 120 fast tilsette i den delen som omfattar psykisk omsorg og rus»¹³. Sandøy begrunnet praksisen med at «... dette er sjølvstendig næringsdrivande som har tatt seg nokre val om at det er slik dei vil jobba, og me kjøper kompetansen av dei». Vi er ikke kjent med om denne driftsmodellen er like utbredt i dag, eller om de kommersielle barnevernsinstitusjonene drives annerledes. Modellen er neppe billigere enn å drive med egne ansatte, men det gir selskapene maksimal fleksibilitet. De leier inn og hiver ut konsulenter når det passer dem.

Vi antar at den avgjørende årsaken til lavere lønnsandel i kommersielle institusjoner er bruk av turnuser som krever lavere bemanning. De ansatte i kommersielle institusjoner arbeider minst 33 prosent flere timer pr år enn i offentlige institusjoner. Kompensasjonen for dette varierer fra selskap til selskap, men anslås å ligge i størrelsesorden 50-70 000 kroner pr år. Tillitsvalgte i Aberia Ung anslår at ansatte i private institusjoner taper opp mot 100 000 kroner pr år i lønn i forhold til det de ville hatt i offentlige institusjoner med samme timetall¹⁴.

Fra 2004 har barnevernsinstitusjonene hatt en generell dispensasjon fra Arbeidsmiljølovens arbeidstidsbestemmelser. Da ble det i en egen, midlertidig (!) forskrift åpnet for såkalte medlevertturnuser, hvor ansatte bor og arbeider på institusjonene i lengre perioder av gangen. Bruk av slike turnuser kan skje uten at det inngås avtale med tillitsvalgte om det. Den vanlige turnusen i kommersielle institusjoner er nå såkalt «3-7,4-7», dvs tre døgn på jobb - sju døgn fri - fire døgn på jobb - sju døgn fri. I den grad slike medlevertturnuser brukes i offentlige institusjoner, er disse satt sammen av 2-7,2-7,3-7. På årsbasis betyr denne forskjellen at det i kommersielle institusjoner jobbes 112 døgn, mens det i statlige institusjoner jobbes 84 døgn¹⁵. Unntaket fra AML, som åpner for sammenhengende arbeidsperioder på 96 timer uten etter avtale med tillitsvalgte, begrunnes med at det er i barn og unges interesse at de slik får

¹³ Klassekampen, 26.11.2014: «Fyller turnus utan å tilsetta»

¹⁴ Fontene, 29.02.2016: «Aberia strekker turnusen for langt»

¹⁵ Fra samme artikkel i Fontene, 29.02.2016

en mer stabil bemanning å forholde seg til. Men som vi ser, når ordningen betales dårlig brukes den også til å senke lønnskostnadene i de kommersielle institusjonene.

De private barnevernsinstitusjonene (både kommersielle og noen ideelle) har i dag betydelig lavere pensjonskostnader enn de offentlige institusjonene. Årsaken er at de private som regel har innskuddspensjon, mens de offentlige (og noen private) har ytelsesordninger. I den nevnte rapporten fra konsulentselskapet Varde Hartmark¹⁶ presenteres en kartlegging som viser at pensjonskostnadene i snitt utgjorde 1,5 prosent av lønnskostnadene i kommersielle selskaper med innskuddspensjon, mot et snitt på 5,8 prosent i institusjoner med ytelsesordninger. I noen tilfeller kan de statlige ha kostnader opp mot 15-20 prosent på toppen av brutto lønn.

Lavere lønnskostnader i kommersielle barnevernsselskaper kan også skyldes større bruk av ufaglært arbeidskraft. Bufetat stiller krav til andel faglærte i bemanningen ved utlysning av anbudene, men det betyr ikke nødvendigvis at kravene etterleveres i praksis.

Den desidert største aktøren, Aleris Ungplan og Boi AS (som har nesten 50 % av det kommersielle markedet), oppgir i sitt årsregnskap at de hadde 2 480 ansatte i 2015. I en epost til oss opplyser selskapet at 1050 av disse var fast ansatte, og at anslagsvis 75 prosent av disse igjen hadde høyskoleutdanning eller tilsvarende. Det betyr at driften i stor grad basert på bruk av vikarer og innleide, og det er høyst tvilsomt om andelen med høyskoleutdanning er like høy i denne gruppen som blant de fast ansatte. Inntrykket bekreftes i noen grad av Statistisk sentralbyrås statistikk over personellens utdanning i offentlige, ideelle og kommersielle barnevernsinstitusjoner¹⁷. Der fremgår det at andelen ansatte med «videregående skole eller lavere nivå» var 26-27 prosent i offentlige og ideelle institusjoner, mens den er 31 prosent i kommersielle. Det er ingen grunn til å tro at skjevheten blir mindre dersom man inkluderer de andre deler av barnevernstjenestene. Som et apropos kan det nevnes at statistikken fra SSB viser at 99 prosent av alle fagstillinger i det kommunale barnevernet er besatt av personer med høyskoleutdanning eller tilsvarende (se tabell, vedlegg 1). Forskjellen skyldes også at oppgavene som skal løses i kommunalt barnevern og i institusjoner er forskjellige.

¹⁶ Varde Hartmann, Rapport desember 2014: Markedsanalyse av barnevernstjenester, figur 41, s. 39

¹⁷ SSB, Tabell: 08530: Barnevernsinstitusjoner. Avtalte årsverk eksklusive lange fravær, etter personellens utdanning og institusjonens eierskap

Smaker mer enn det koster

Selv om kjøp av barnevernstjenester fra private ikke har et veldig stort omfang i kommunene, oppsummerer mange at det både er dyrt og negativt for kommunenes egne fagmiljøer. I Sandnes kommune bestemte man seg for å avvikle kjøp fra private, og i et intervju¹⁸ oppsummerte rådmannen at dette både hadde redusert utgiftene og gitt et bedre fagmiljø i kommunen.

I en rapport fra Vista analyse¹⁹ blir erfaringene med private aktører i barnevernet analysert grundigere. Der påpekes det at både kommuner og stat (Bufetat) opererer i et marked med dårlige reguleringer og uklare ansvarsforhold, som gir de private aktørene for stor makt over både innhold og priser i dette markedet. På s. 16 i rapporten gjengis følgende sitat fra en rådmann:

«Bruk av private aktører genererer økte utgifter. Kompetanse «selges ut» av kommunen – og kan lett også medføre at beslutningskompetansen blir lagt til en privat aktør. Barnevern er et område hvor det kan være vanskelig å «ramme inn» et tiltak og hvor private aktører gis mulighet til selv å definere om arbeidet må fortsette.
Rådmann»

Forfatterne av rapporten kommenterer det slik:

«Vår bekymring er at ansvar skal komme på avveie. Det er det offentlige barnevernet som skal ta avgjørelsene – ikke de private leverandørene. Det er det offentlige barnevernet som skal avgjøre om innholdet i et tiltak passer til barnets behov – ikke de private leverandørene, og heller ikke fosterforeldrene. Men i praksis slippes det opp, både i det kommunale og det statlige barnevernet. Konsekvensene er at barnas og familiens rettssikkerhet trues, og at barnevernet blir dårligere og dyrere enn det kunne vært med en bedre regulering.

I Vista Analyse-rapporten vises det til at «I følge Bufdir er det ikke systematiske kvalitetsforskjeller mellom private og statlige institusjonsplasser», s. 13. I rapporten fra Varde Hartmark heter det i overskriften til avsnitt 6.1 (s. 49): «Ingen dokumentert kvalitetsforskjell mellom kommersielle og ideelle aktører». Dette er konklusjoner som ikke belegges med noen form for dokumentasjon.

¹⁸ : <https://www.youtube.com/watch?v=E-QF3KZNBx8>, intervju med Ida Sjøraunet Wangberg i Manifest

¹⁹ Rapport 2016/19: Bruken av private aktører i barnevernet – ansvar på avveie?

I kommentarer til Varde Hartmark skriver organisasjonen Virke:

«En stor svakhet i rapporten er at aspektet med særpreg og kvalitet i tjenester, slett ikke er dokumentert. Det sies i rapporten at de "ikke har klart å dokumentere kvalitetsforskjeller", videre har de "ikke klart å påvise at det har blitt gjennomført systematiske og faglig funderte kvalitetssammenlikninger mellom kommersielle og ideelle aktører innenfor barnevernet".

Barnevern er blant de områdene hvor det er vanskeligst å undersøke og måle kvalitet, men ved å avvise denne problematikken lykkes ikke rapporten med å gi en fullverdig analyse av markedet, hvilket dermed konkluderer på galt grunnlag».

I kommentaren fra Ideelt Nettverk heter det:

«I sammendraget til rapporten vises det til at «*Vi har ikke klart å finne dokumenterte kvalitetsforskjeller mellom kommersielle og ideelle barnevernsaktører*». Denne konklusjonen er misvisende når det senere i rapporten refereres til at det ikke er gjennomført målinger på kvalitet som er egnet til å sammenligne driftstypene, og det har heller ikke blitt foretatt noen kvalitetssammenligning i forbindelse med rapporten.

Metodikken til rapporten er å finne forskjell og likheter ved aktørbildet, men kvaliteten til produktet som Bufetat kjøper, tjenesten til barna, er det ikke gjort noen forsøk på å finne verken forskjeller eller likheter mellom selskapene.»

Det finnes med andre ord knapt nok kriterier som er egnet til å måle kvaliteten i barnevernet, og det er ikke gjort noen seriøse studier som forsøker å kartlegge om de kommersielle aktørene leverer en tilfredsstillende kvalitet på tjenestene. Likevel gjennomfører det statlige Bufdir en aggressiv privatisering av barneverntjenestene, som putter hundrevis av millioner av skatte kroner i kommersielle investorers lommer – med de mest sårbare barn og unge som salderingspost.

Vedlegg 1: Barnevernsansatte i kommunene

SSB, Tabell: 09086: Årsverk i barnevernstenesta, etter utdanning (K)

	2012	2013	2014	2015
Heile landet				
Tilsette i alt	4 375,2	4 855,6	5 139,1	5 296,1
Sosionomar	1 365,3	1 474,7	1 498,8	1 546,0
Barnevernspedagogar	2 105,9	2 300,1	2 415,7	2 536,9
Tilsette med anna høgskole- /universitetsutdanning	515,1	633,5	759,3	737,8
Tilsette med kontor- /merkantilutdanning	300,4	313,2	313,9	336,1
Tilsette med anna utdanning/ufaglærte	88,5	134,1	151,5	139,3

Vedlegg 2: Ansatte etter utdanning i barnevernsinstitusjoner

SSB, tabell 08530: Barnevernsinstitusjoner. Avtalte årsverk eksklusive lange fravær, etter eierskap, utdanning, tid og statistikkvariabel

	2013	2014	2015
	Avtalte årsverk ekskl. lange fravær	Avtalte årsverk ekskl. lange fravær	Avtalte årsverk ekskl. lange fravær
Offentlige			
Utdanning i alt	2 538,1	2 761,9	2 800,0
Helse- og sosialfaglig utdanning på videregående nivå	169,8	187,5	169,6
Barnevernspedagog	579,7	645,0	662,5
Vernepleier inkl. sykepleier	239,2	244,6	252,0
Sosionom	276,1	294,5	311,4
Psykolog	30,5	37,1	38,9
Annen helse- og sosialfaglig utdanning	163,7	198,2	218,0
Førskolelærer	110,5	119,1	124,3
Annen utdanning på	289,7	299,3	281,6

høgskole- og universitetsnivå			
Annen utdanning, videregående nivå eller lavere	678,9	736,7	741,5
Privat, ideelle			
Utdanning i alt	752,7	770,8	778,3
Helse- og sosialfaglig utdanning på videregående nivå	26,3	35,5	35,5
Barnevernspedagog	169,2	171,6	177,8
Vernepleier inkl. sykepleier	54,0	63,5	50,3
Sosionom	109,4	113,1	96,6
Psykolog	9,3	8,3	7,6
Annen helse- og sosialfaglig utdanning	54,2	51,6	69,4
Førskolelærer	22,0	24,5	24,9
Annen utdanning på høgskole- og universitetsnivå	96,5	95,3	105,2
Annen utdanning, videregående nivå eller lavere	211,9	207,3	211,0
Andre private			
Utdanning i alt	1 317,3	1 293,5	1 563,7
Helse- og sosialfaglig utdanning på videregående nivå	52,9	54,2	78,9
Barnevernspedagog	243,0	226,2	285,1
Vernepleier inkl. sykepleier	131,7	125,2	146,5
Sosionom	159,4	152,9	189,9
Psykolog	2,8	2,6	2,0
Annen helse- og sosialfaglig utdanning	87,2	97,5	146,2
Førskolelærer	17,3	19,6	37,1
Annen utdanning på høgskole- og universitetsnivå	153,4	146,2	192,6
Annen utdanning, videregående nivå eller laver	469,7	469,1	485,4

